

Է.00.05- ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ, ԱՂԲՅՈՒՐԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

(Հայոց պատմություն)

ԱՂԲՅՈՒՐԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

Աղբյուրագիտության առարկան, սկզբնաղբյուրների դասակարգումը և ուսումնասիրման մեթոդները

Հին դարեր. Հայկական լեռնաշխարհի հնագույն պատմության գրավոր աղբյուրները: Վանի թագավորության գրավոր աղբյուրները. Ուսումնասիրման վիճակը և խնդիրները: Հայաստանը Երվանդունիների և Արտաշեսյանների շրջանում՝ ըստ հայ և օտար աղբյուրների: Հունահռոմեական սկզբնաղբյուրները Հայաստանի և հայերի մասին: Հայաստանում քրիստոնեության ընդունման պատմության աղբյուրները:

Միջին դարեր. Արշակունիների հայոց թագավորության պատմության ուսումնասիրման սկզբնաղբյուրները: Մովսես Խորենացու «Հայոց պատմություն» երկի աղբյուրագիտական արժեքը: 5-րդ դարի հայ ազատագրական պատերազմների պատմության ուսումնասիրման աղբյուրները: Վաղ միջնադարի հայկական պատմագրական երկերը (ընդհանուր բնութագիրը): Արաբական աղբյուրները Հայաստանի և հայերի մասին: Բագրատունյաց Հայաստանի պատմության ուսումնասիրման աղբյուրները: Զարգացած և ուշ միջնադարի հայկական պատմագրական երկերը (ընդհանուր բնութագիրը): Կիլիկյան Հայաստանի պատմության ուսումնասիրման աղբյուրները: Վիմագիր արձանագրություններն իբրև միջնադարյան Հայաստանի պատմության սկզբնաղբյուր: Հայկական վկայաբանությունների աղբյուրագիտական արժեքը: Հայկական ձեռագրերի հիշատակարանների աղբյուրագիտական արժեքը:

Նոր պատմություն. Միջնադարից նոր շրջանին անցման փուլի սկզբնաղբյուրների ընդհանուր բնութագիրը: Հայաստանի 17-րդ դ. երկրորդ կեսի և 18-րդ դարի պատմության ուսումնասիրության օտար ծագման սկզբնաղբյուրները: 17-18-րդ դդ. հայկական պատմագրական

երկերի աղբյուրագիտական արժեքը: 17-19-րդ դդ. օտարազգի ուղեգիրների տեղեկությունները Հայաստանի մասին: Արևմտյան Հայաստանի՝ օսմանյան գերիշխանության ժամանակաշրջանի պատմության ուսումնասիրման հիմնական աղբյուրները: Սիմեոն Երևացու «Ջամբուն»-ն իբրև Հայաստանի տնտեսական կյանքի պատմության սկզբնաղբյուր: 17-19-րդ դդ. հայկական ուղղեգրությունների աղբյուրագիտական արժեքը: Արևելյան Հայաստանի՝ ցարական գերիշխանության ժամանակաշրջանի պատմության ուսումնասիրման հիմնական աղբյուրները: Պարբերական մամուլի իբրև պատմական սկզբնաղբյուր: Հայ ազգային կուսակցությունների պատմության ուսումնասիրման աղբյուրները: Հայոց ցեղասպանության պատմության ուսումնասիրման հիմնական աղբյուրները:

Նորագույն պատմություն. Հայաստանի առաջին հանրապետության պատմության ուսումնասիրման հիմնական աղբյուրները: Գարեգին Նժդեհի աշխատությունների աղբյուրագիտական արժեքը: Խորհրդային Հայաստանի պատմության ուսումնասիրման հիմնական աղբյուրները: Հայաստանի երրորդ հանրապետության պատմության ուսումնասիրման աղբյուրները: Լեոնային Ղարաբաղի Հանրապետության պատմության ուսումնասիրման աղբյուրները: Հայկական Սփյուռքի պատմության ուսումնասիրման հիմնական աղբյուրները:

ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Հին դարեր. Հայ ժողովրդի ծագման և կազմավորման հարցերը հայկական պատմագիտության մեջ: Հայոց պատմության պարբերացման հիմնախնդրի ուսումնասիրությունը հայկական պատմագիտության մեջ: Վանի թագավորության պատմության պատմագրությունը: Երվանդունյաց և Արտաշեսյան Հայաստանի պատմության պատմագրությունը: Արշակունյաց Հայաստանի պատմության պատմագրությունը: Հայաստանում քրիստոնեության ընդունման հարցի լուսաբանումը հայկական պատմագիտության մեջ:

Միջին դարեր. 5-րդ դարի հայ ազատագրական պայքարի պատմության պատմագրությունը: Հայ գրերի ստեղծման խնդիրը հայկական պատմագիտության մեջ: Հայաստանում արաբական տիրապետության ժամանակաշրջանի պատմության լուսաբանումը հայկական պատմագիտության մեջ: Բագրատունյաց Հայաստանի պատմության պատմագրությունը: Կիլիկյան Հայաստանի 11-14-րդ դդ. պատմության լուսաբանումը հայկական պատմագիտության մեջ: Հայաստանի 11-17-րդ դարերի պատմության առանցքային հիմնախնդիրների ուսումնասիրությունը հայկական պատմագիտության մեջ: Հայ գաղթավայրերի պատմության պատմագրությունը:

Նոր պատմություն. 1720-ական թթ. Արցախի և Սյունիքի ազատագրական շարժումների ուսումնասիրությունը հայկական պատմագիտության մեջ: Հայկական նոր պատմագիտության սկզբնավորումը: Արևելյան Հայաստանի Ռուսաստանին միացման հարցը հայկական պատմագիտության մեջ: Արևմտյան Հայաստանի 19-րդ դարի վերջի և 20-րդ դարի սկզբի քաղաքական և սոցիալ-տնտեսական վիճակի պատմության պատմագրությունը: 1877-1878 թթ. ռուս-թուրքական պատերազմի, Հայկական հարցի միջազգայնացման խնդիրների ուսումնասիրությունը հայկական պատմագիտության կողմից: 19-րդ դարի վերջի և 20-րդ դարի սկզբի հայ ազատագրական շարժման և հայ ազգային կուսակցությունների գործունեության լուսաբանումը հայկական պատմագիտության մեջ: Հայկական հարցի լուսաբանումը մինչխորհրդային հայկական պատմագիտության մեջ: Հայոց ցեղասպանության պատմության լուսաբանումը հայկական պատմագիտության մեջ: Հայկական մամուլի պատմության պատմագրությունը: Հայ գաղթավայրերի պատմության պատմագրությունը:

Նորագույն պատմություն. Հայաստանի առաջին հանրապետության պատմության պատմագրությունը: Հայաստանի առաջին և երկրորդ (խորհրդային) հանրապետությունների տարածքային-սահմանային խնդիրների լուսաբանումը հայկական պատմագիտության մեջ: Հայաստանում

խորհրդային կարգերի հաստատման, 1921թ. փետրվարյան ապստամբության և քաղաքացիական կռիվների պատմության պատմագրությունը: Արցախի խորհրդային ժամանակաշրջանի պատմության լուսաբանումը հայկական պատմագիտության մեջ: Խորհրդային Հայաստանի 1920-1940 թթ. պատմության ուսումնասիրությունը հայկական պատմագիտության մեջ: Երկրորդ համաշխարային և Հայրենական մեծ պատերազմների պատմության պատմագրությունը: Խորհրդային Հայաստանի հետպատերազմյան շրջանի պատմության լուսաբանումը հայկական պատմագիտության մեջ: Խորհրդահայ պատմագիտությունը վերակառուցման տարիներին: Խորհրդահայ մշակույթի պատմության լուսաբանումը հայկական պատմագիտության մեջ: Արցախյան պատերազմի պատմության պատմագրությունը: Հայաստանի Երրորդ Հանրապետության պատմության պատմագրությունը: Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության պատմության պատմագրությունը: Հայկական մամուլի պատմության պատմագրությունը: Հայկական Սփյուռքի պատմության պատմագրությունը:

Պատմագիտության երախտավորներ. Միքայել Չամչյանի պատմագիտական ժառանգությունը:

Ղևոնդ Ալիշանի պատմագիտական ժառանգությունը:

Լեոյի պատմագիտական ժառանգությունը:

Մաղաքիա Օրմանյանի պատմագիտական ժառանգությունը:

Նիկողայոս Ադոնցի պատմագիտական ժառանգությունը:

Հակոբ Մանանդյանի պատմագիտական ժառանգությունը:

Աշոտ Հովհաննիսյանի պատմագիտական ժառանգությունը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Աբրահամ Կրետացի, Պատմութիւն, Երևան, 1973:
2. Ագաթանգեղոս, Հայոց պատմություն, Երևան, 1983:
3. Առաքել Դաւրիժեցի, Գիրք պատմութեանց, Եր., 1990:
4. Արիստակես Լաստիվերցի, Պատմություն, Երևան, 1971:

5. Բաբայան Լ.Հ., Դրվագներ Հայաստանի XIV-XVIII դարերի պատմագրության, Երևան, 1984:
6. Բաբայան Լ.Հ., Դրվագներ Հայաստանի զարգացած ֆեոդալիզմի դարաշրջանի պատմագրության (IX-XIII դարեր), Երևան, 1981:
7. Բաբայան Լ.Հ., Դրվագներ Հայաստանի վաղ ֆեոդալիզմի դարաշրջանի պատմագրության (V-VIII դդ.), Երևան, 1977:
8. Բարսեղյան Լ.Ա., Հայ ժողովրդի ծագման և կազմավորման պրոբլեմը հայագիտության մեջ, Երևան, 1974:
9. Գրիգոր Դարանաոցի, Ժամանականագրութիւն, հրատարակեց Մեսրոպ վարդապետ Նշանեան, Երուսաղէմ, 1915:
10. Եղիշե, Վարդանի և Հայոց պատերազմի մասին, Երևան, 1989:
11. Եսայի Հասան-Ջալալյանց, Համառոտ պատմություն Աղվանից երկրի, Երևան, 1997:
12. Զուլպյան Մ.Կ., Հայ ժողովրդի XIII-XVIII դարերի պատմության հարցերը ըստ եվրոպացի հեղինակների, գիրք Ա, Քաղաքական պատմություն, Եր., 1990:
13. Թովմա Արծրունի և Անանուն, Պատմություն Արծրունյաց տան, Երևան, 1985:
14. Թովմա Մեծոփեցի, Պատմագրութիւն, Վաղարշապատ, 1870:
15. Կանոնագիրք Հայոց, հտ. Ա, Երևան, 1964, հտ. Բ, Երևան, 1971:
16. Կարապետյան Մ.Ա., Հայոց մեծ եղեռնը պատմագրության մեջ, Երևան, 1993:
17. Կիրակոս Գանձակեցի, Հայոց պատմություն, Երևան, 1982:
18. Կոռյուն, Վարք Մաշտոցի, Երևան, 1981:
19. Հակոբյան Հովհ., Ուղեգրություններ, հ. Ա, ԺԳ.-ԺԶ. դար (1253-1582), Յերեվան, 1932, հտ. Զ, ԺԹ. Դարի առաջին քսանամյակ (1800-1820), Յերեվան, 1934:
20. Համահայկական խորհրդակցություններ (1912-1920 թթ.), կազմ.՝ Ա. Վիրաբյան, Գ. Ավագյան և ուրիշներ, Երևան, 2004:
21. Հայ պարբերական մամուլի պատմություն (18-19-րդ դարեր), (խմբ. Ա.Խառատյան, Մ.Մխիթարյան, Լ.Գևորգյան), Հ. 1, Գահիրե, 2006, Հ. 2 (1900-1922), (խմբ. Ա.Խառատյան, Լ.Գևորգյան), Եր., 2017:
22. Հայաստանը միջազգային դիվանագիտության և սովետական արտաքին քաղաքականության փաստաթղթերում (1828-1923), Ե., 1972:
23. Հայաստանի Հանրապետությունը 1918-1920 թթ. (քաղաքական պատմություն), փաստաթղթերի և նյութերի ժողովածու, կազմողներ՝

- Գ. Գալոյան, Վ. Ղազախեցյան, Վ. Մելիքյան, Ս. Միրզոյան, Ա. Վիրաբյան, Երևան, 2000:
24. Հայերի կոտորածները Բաքվի և Ելիզավետպոլի նահանգներում 1918-1920 թթ., կազմ.՝ Ս. Միրզոյան, Ա. Ղազիյան, խմբագիր՝ Ա. Վիրաբյան, Երևան, 2003:
 25. Հայերի ցեղասպանությունը Օսմանյան կայսրությունում: Փաստաթղթերի և նյութերի ժողովածու, խմբ. Մ. Գ. Ներսիսյան, Ե., 1991:
 26. Հայոց ցեղասպանություն: Աշխարհի պետությունները, ազգերը, խորհրդարանները և միջազգային կազմակերպությունները դատապարտում են և ճանաչում (նյութերի ժողովածու), կազմող և խմբագիր՝ Լ. Բարսեղյան, Երևան, 2005:
 27. Հարությունյան Շ.Ռ., Պատմագիտության զարգացումը Խորհրդային Հայաստանում: 1964-1988, Երևան, 1990:
 28. Հարությունյան Շ.Ռ., Պատմագիտության զարգացումը Սովետական Հայաստանում (1920-1963 թթ.), Երևան, 1967:
 29. Հովհան Մամիկոնյան, Տարոնի պատմություն, Երևան, 1989:
 30. Հովհաննես Դրասխանակերտցի, Հայոց պատմություն, Ե., 1996:
 31. Հովսեփ Էմինի կյանքն ու արկածները, Բեյրութ, 1958:
 32. Ղազար Փարպեցի, Հայոց պատմություն. Թուղթ Վահան Մամիկոնյանին, Երևան, 1982:
 33. Ղևոնդ, Պատմություն, Երևան, 1982:
 34. Մատթեոս Ուռհայեցի, Ժամանակագրություն, Երևան, 1991:
 35. Մելիք-Բախշյան Ստ., Հայոց պատմության աղբյուրագիտություն. Հնագույն ժամանակներից մինչև 18-րդ դարի վերջը, Երևան, 1996:
 36. Մելիքսեթ-Բեկ Լ., Վրաց աղբյուրները Հայաստանի և հայերի մասին, հտ. Ա-Գ (ԺԸ-ԺԹ դդ.), Երևան, 1934-1955:
 37. Մովսես Խորենացի, Հայոց պատմություն, Երևան, 1981:
 38. Մովսես Կաղանկատվացի, Պատմություն Աղվանից աշխարհի, Երևան, 1969:
 39. Ներսիսյան Մ., Հայոց ցեղասպանության անհերքելի փաստաթղթեր, Երևան, 2005:
 40. Ութույցյան Ա.Ա., Հայ պատմագիտական միտքը XIV-XVII դարերում, Երևան, 2016:
 41. Պեյլերյան Ա., Մեծ տերությունները, Օսմանյան կայսրությունը և հայերը ֆրանսիական արխիվներում (1914-1918 թթ.), հ.1, II, Ե., 2005:

42. Սարուխանյան Ն.Բ., Արևելյան Հայաստանի Ռուսաստանին միացման պրոբլեմը մինչ հեղափոխական հայ պատմագրության մեջ, Ե., 1971:
43. Սարուխանյան Ն.Բ., Հայկական հարցը մինչխորհրդային հայ հասարակական-քաղաքական մտքի և պատմագրության մեջ, Ե., 1997:
44. Սարուխանյան Ն.Բ., Հայ պատմագիտությունը XIX դարում և XX դարասկզբին, Երևան, 2013:
45. Սարուխանյան Ն.Բ., Ակադեմիկոս Աշոտ Հովհաննիսյանի պատմագիտական ժառանգությունը, Երևան, 2015:
46. Սարուխանյան Ն.Բ., Խորհրդահայ պատմագիտությունը 1920-1930-ական թվականներին, Երևան, 2016:
47. Սեբեոս, Պատմութիւն, Երևան, 1979:
48. Սիմեոն կաթողիկոս Երեւանցի, Ջամբո, Երևան, 2013:
49. Սմբատ Սպարապետ, Տարեգիրք, Վենետիկ, 1956:
50. Ստեփանոս Տարոնեցի Ասողիկ, Պատմութիւն Տիեզերական, Ա. Պետերբուրգ, 1885:
51. Ստեփանոս Օրբելյան, Սյունիքի պատմություն, Երևան, 1986:
52. Վավերագրեր հայ եկեղեցու պատմության, հ. 1-16, Ե., 1994-2008:
53. Վարդան Վարդապետ (Արևելցի), Հաւաքումն պատմութեան, Վենետիկ, 1862:
54. Փավստոս Բուզանդ, Հայոց պատմություն, Երևան, 1987:
55. Փափազյան Ա., Հայերի ցեղասպանությունը թուրք քաղաքական գործիչների հուշագրություններում, Երևան, 2001:
56. Քառյան Ա.Մ., Հայաստանի Առաջին Հանրապետության պատմագրություն, Երևան, 2003:
57. Օտար աղբյուրները Հայաստանի և հայերի մասին, հ. 1-17, Եր., 1961-2014:
58. Армянский вопрос и геноцид армян в Турции (1913-1919), материалы Политического архива министерства иностранных дел кайзеровской Германии. Новые документы, отв. ред. В. А. Микаелян, Ереван, 1995.
59. Геноцид армян: ответственность Турции и обязательства мирового сообщества. Документы и комментарий, в 2 томах, сост., отв. ред., автор предисловия и комментарии Ю. Барсегов, т. 1, Москва, 2002, т. 2, ч. 1, Москва, 2003, т. 2, ч. 2, Москва, 2005.
60. Нагорный Карабах в 1918-1923гг. Сборник документов и материалов, Ереван, 1992.

61. Спитакское землетрясение: Зона бедствия вчера и сегодня. Взгляд через 20 лет: Сборник документов, Отв. ред., сост. А. Вирабян, Ереван, 2008.

ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ, ԱՂԲՅՈՒՐԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

(Համաշխարհային պատմություն)

Սկզբնաղբյուրը որպես պատմական երևույթ: Պատմական փաստերի էությունը: Սկզբնաղբյուրների ուսումնասիրման մեթոդները: Աղբյուրագիտությունը որպես պատմագրության բաղկացուցիչ մաս: Աղբյուրագիտության բովանդակությունը և խնդիրները:

Հին Արևելքի պատմություն. Հինարևելյան աղբյուրների ուսումնասիրման խնդիրները և առանձնահատկությունները: Հին Արևելքի ժամանակագրությունը, պատմության սկզբնաղբյուրները և պատմագրությունը: Սեպագրական աղբյուրները որպես Հին Արևելքի պատմության սկզբնաղբյուրներ: Ուրարտական գրավոր աղբյուրների ուսումնասիրման վիճակը և խնդիրները: Հայկական լեռնաշխարհի հնագույն պատմության գրավոր աղբյուրները:

Անտիկ աշխարհի պատմություն. Անտիկ աղբյուրագիտության տեղը հին Առաջավոր Ասիայի պատմության ուսումնասիրման գործում: Անտիկ պատմագրության էությունը և հիմնական առանձնահատկությունները: Անտիկ պատմագիրները և հայոց հին պատմությունը (Հերոդոտոս, Դիոդորոս Սիցիլիացի, Պլուտարքոս, Հովսեփոս Փլավիոս, Ամմիանոս Մարկելինոս և այլն):

Քրիստոնյա Արևելք. Բյուզանդական աղբյուրները որպես միջնադարյան պատմության սկզբնաղբյուր: Բյուզանդական աղբյուրագիտության հիմունքները: Վաղ միջնադարյան բյուզանդական սկզբնաղբյուրները և ուսումնասիրման վիճակը: X-XI դդ. բյուզանդական մատենագրությունը: Հայ-բյուզանդական հարաբերությունների արտացոլումը միջնադարյան հայկական աղբյուրներում: Իսաչակրաց արշավանքների սկզբնաղ-

բյուրները և պատմագրությունը: Ասորական միջնադարյան պատմագրության հիմնական հուշարձանները: Վրաց մատենագրությունը V-X դարերում: Վրաց պատմագրությունը X-XVIII դարերում: Հայ մատենագրության զարգացումը V-VII դարերում: Հայ մատենագրության հիմնական հուշարձանները X-XIV դարերում: Հայկական աղբյուրները որպես Առաջավոր Ասիայի պատմության սկզբնաղբյուր:

Արաբական երկրներ. Միջնադարյան արաբական աղբյուրները որպես Մերձավոր Արևելքի և Կովկասի պատմության սկզբնաղբյուր: Հայաստանի արաբական վիճագիր արձանագրությունները: X-XIII դդ. արաբական մատենագրությունը: Հայ ժողովրդի պատմությունն ըստ արաբական պատմագրության: Արաբագիտական ուսումնասիրությունները Հայաստանում:

Թուրքիա. Թուրքական միջնադարյան սկզբնաղբյուրները Հայաստանի մասին: Հայկական աղբյուրները թուրքերի և Օսմանյան պետության մասին: Հայաստան թուրքերեն մատենագրությունը: Հայ ժողովրդի պատմությունն ըստ թուրքական պատմագրության: Թուրքական արդի պատմագիտությունը: Թուրքագիտական ուսումնասիրությունները Հայաստանում:

Իրան. Միջագետքյան սկզբնաղբյուրները Իրանի մասին: Անտիկ սկզբնաղբյուրները Իրանի մասին: Հայկական սկզբնաղբյուրները Իրանի մասին: Քրդերի պատմության սկզբնաղբյուրները: XVII-XVIII դդ. Իրանական սկզբնաղբյուրները Այսրկովկասի պատմության մասին: Արդի իրանական պատմագրությունը: 1978-1979թթ. իրանական հեղափոխությունն ըստ արդի պատմագրության: Իրանագիտական և քրդագիտական ուսումնասիրությունները Հայաստանում:

Նոր և նորագույն պատմություն: Եվրոպա, Ամերիկա, Ասիա, Աֆրիկա. միջազգային հարաբերություններ. Եվրոպական ճանապարհորդները Մերձավոր Արևելքում և նրանց տեղեկությունները հայերի մասին: Ռուսական աղբյուրները հայ ժողովրդի նոր պատմության վերաբերյալ: XVIII-XIX դդ. հայ-ռուսական փոխհարաբերությունների արտացոլումը

վավերագրերում: Հայկական հարցը եվրոպական պատմագրության մեջ: Հայկական հարցը ամերիկյան պատմագրության մեջ: Հայ ժողովրդի նոր և նորագույն պատմությունն ըստ արաբական պատմագրության:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Բայբուրդյան Վ., Իրանի պատմություն (հնագույն ժամանակներից մինչև մեր օրերը), Ե., 2005:
2. Զովալյան Մ., Հայոց պատմության խեղաթյուրումը արդի թուրք պատմագրության մեջ (հին և միջին դարեր), Ե., 1995:
3. Հայ ժողովրդի պատմության քրեստոմատիա, Ե., 2006:
4. Հովհաննիսյան Ն., Արաբական երկրների պատմություն, Ե., I-IV հ.ներ:
5. Մելիք-Բախշյան Ա., Հայոց պատմության աղբյուրագիտություն, Ե., 1979:
6. Տեր-Ղևոնդյան Ա., Հոդվածների ժողովածու, Ե., 2003:
7. Биккерман Э., Хронология Древнего мира, Москва, 1975.
8. История древнего мира, III изд., под ред. И.М. Дьяконова и др., т. 1-3, М., 1989.
9. Источниковедение истории Древнего Востока, М., 1984.
10. Основы текстологии (под ред. В.С. Нечаевой), М., 1962.
11. Проблемы палеографии и текстологии в СССР, М., 1974.